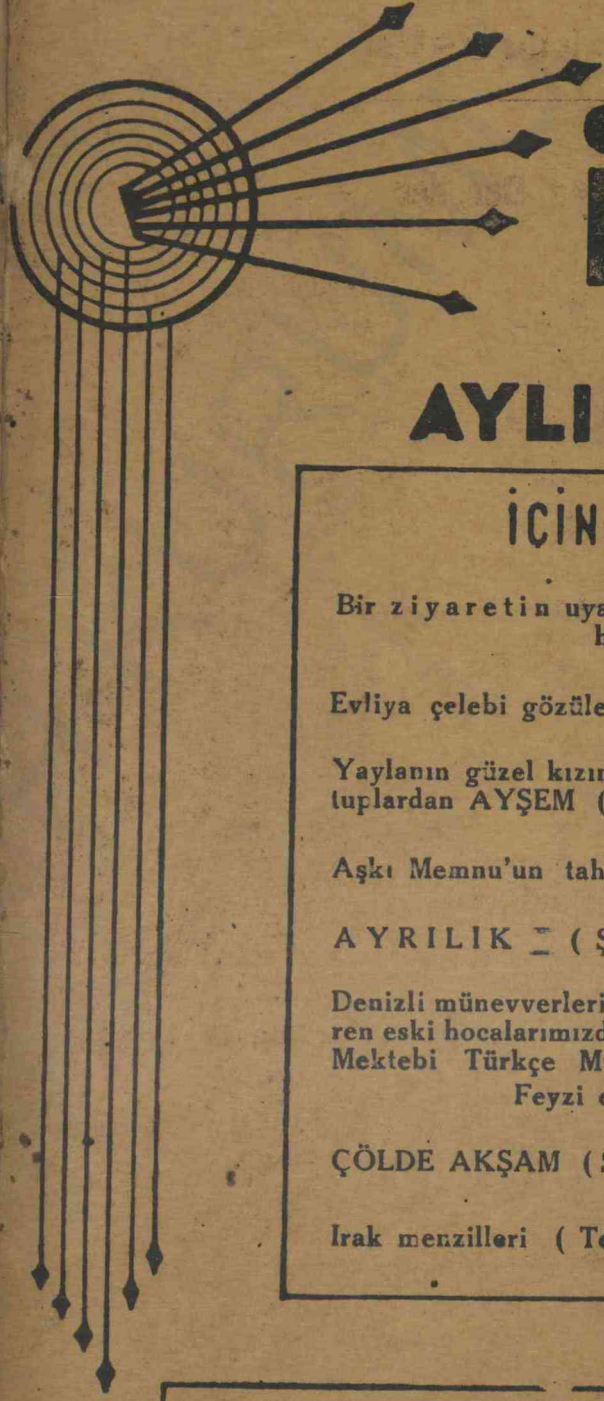

İNANÇ

AYLIK DERGİ

İÇİNDEKİLER

Bir ziyaretin uyandırdığı } Şükrü Süer
hatıralar }

Evliya çelebi gözüle Denizli : F. A. Akça

Yaylanın güzel kızına mek- } E. Tuğal
tuplardan AYŞEM (Şiir) }

Aşk Memnu'un tahlili : F. Erdoğan

AYRILIK - (Şiir) : Rifat Nuroi

Denizli münevverlerini yitisti- } Ali Ulvi Darıverenli
ren eski hocalarımızdan idadi }
Mektebi Türkçe Muallimi }
Feyzi efendi }

ÇÖLDE AKŞAM (Şiir) : Necip Rahmi Tokat

Irak menzilleri (Tefrika) : Ata Lütfi Özdil

SAYI

17

DENİZLİ

HALKEVİ

CUMHURİYET BASIMEVİ — DENİZLİ 3

Filtri - 12,5 - kuruştur.

Halkevi'lerinde çıkan Dergiler

Halkevinin adı	Dergi adı
Adana	Coşkun
Afyon	Tarık
Antalya	Yazın
Bafra	Yazın
Balıkesir	Kavrak
Purusa	Uzun
Burdur	Üçer
Denizli	Yazın
İzmir	Yazın
İzmir	Halk B. S. L. b
İzmir	Yazın
Göreci	Üçer
İsparta	Yazın
İzmir	Konya
Konya	Yazın
Manisa	Yazın
Menzion	Yazın

İNANÇ

AYLIK HALKEVİ DERGİSİ

SAYI: 17

Temmuz 1938

İMTİYAZ SAHİBİ: ETEM MUTLU

Bir ziyaretin uyandırdığı Hatıralar

Yazan Denizlili Emekli
Yarbay Şükrü Süer

Haziran 1938 ayt içinde Aydın İli halkının her bir tabakasını temsil eden bin kişiye yakın bir kütlesi husuî Trenle Denizliye kadar bir gezi tertip etmişler ve bu sayın misafirler İstasyonda kulabalık Denizli halkının candan tezahüratı ile karşılanmışlardır.

İlk temasta iki komşu kardeş İl halkının yekdiğerine karşı gösterdiği sevgi ve saygı kucaklamalar ve öpüşmeler görülmeğe değer ulvî bir manzara teşkil ediyordu. Halkevi salonunda bir müddet istirahat eden bu aziz kardeşler namına ateşin bir hatip ve kıymetli bir doktor olan Hasan Tahsin iliklere kadar sinen belîğ ve özlü hitabesinde kara günlerinde Denizlilerin kendilerini bağrına basarak kederlerini tahfife çalıştıklarını ve kapılarını ardına kadar açarak her türlü millî ve insanî yardımı esirgemediklerini kuvvetle tebarüz ettirdi ve unutulması imkânı olmayan bu tarihi hadise münasebetiyle Aydınlıların şükranlarını sunmak ve aynı zamanda şirin ve serin Yeşil Denizlide ve öz kardeşler arasında tatlı bir tatil günü yaşamak istediklerini söyledi. O gün akşama kadar Denizlinin görülmeğe değer mesirelerini, asarî atikalarını gezdiler, eğlendiler, maç yaptılar, neş'e ve şatareler içinde ve aynı coşkun tezahüratla aramızdan ayrıldılar.

Yurt dahilinde yapılacak bu kabil gezilerin hemen her yerde aynı sevgi ve tezahüratla karşılanacağı tabîi ve millî seciyemiz icabından ise de son Denizli gezisinin gerek tertibinde ve gerekse gördüğü hüsnü kabulde alelâde nezaket ve misafirperverlik kaidelerini aşan daha manalı ve daha esaslı sebepler mevcut olduğu aşîkârdır.

Bu hususa dair düşüncelerimi arzederken mevzu ile alâkadar gördüğüm ve millî varlığımızın tehlikeye düştüğü kara günlerde müşahideye müstenit mühim ve tarihî bazı vak'alar hakkındaki bilgilerimi de Yurtdaşlarımın gözleri önünde canlandırmayı faydalı gördüm. Aradan hayli zaman geçtiği cihetle kayde istinat etmeyen hatıralarımın ve hafızamın zayıflaması yüzünden bir hayli yanlışlıkların ve noksanlıkların bulunacağı tabîidir. Bunun da hüsnü niyetime bağışlanmasını dilerim.

Aydın — Denizli İlleri Halkı Arasındaki Sıkı Bağlılığın Sebepleri

A — Aydın — Denizli çok eski zamanlardan itibaren aynı mülki birlik içinde bulunmuştur. Bu yüzden halk yrasındaki temaslar ve tanışmalar diğerlerine nazaran daha ziyadedir.

B — Bu iki İl iktisaden yekdiğerlerini ikmâl ederler. Meselâ: Denizliler Aydın'ın nefis zeytin yağının ve zeytin danelelerinin, çok temiz ve güzel sabunlarının ve Dünyada eşine raslanamayan tetli incirlerinin, kestanelerinin, portakallarının daha bir çok kıymetli mahsullerinin ve buna mukabil de Aydınlılar Denizlinin adedi ondan fazla olan fabrikalarının üğüt-tüğü emsalsiz Denizli buğdaylarının özlü unlarının vesair çeşitli yer mahsullerinin ve dokumalarının, mamul tabak işlerinin vesair iptidai maddelerinin daimi ve harareti müsterileri Aydın'ın zirai inkişafında ötedenberi Denizli İline mensup işçilerin mühim bir tesiri olduğu da ayrıca zikre değer bir hakikattir.

C — Daimî temas hasebile her iki İl halkı arasında ailevi karabet çoktur.

D — Kara gün dostluğu:

Bunu izah edelim. Büyük harp sonu Milletimiz yorgun, el silâh tutan erkeklerin çoğu muhtelif cephelerde şehit, esir veya gaip, açlık sefalet ve mağlubiyetin verdiği yeis dolayısıyla gönüller mahzun, ümitler kırık, eller böğürde ve udaklar

litli... bu suretle mukadderatın tecellisine intizar edildiği bir zamanda diğer aksamı Vatan gibi İzmir'den başlayarak bütün Egeyi ve belki daha gerilerini istihdaf eden bir istilânın öncü kuvvetleri tarafından Aydın da 27 Mayıs 1335 günü işgal edilmişti.

Mütarekename ahkâmına uygun olarak İtilâf Devletlerinin tensibi ile geldiklerini iddia eden müstevliler gün geçtikçe yerli gayrı Türk anasırla birlikte zavallı Türk halkına karşı zulüm ve hareketlerini arttırmaya başlamışlardı. İzmirle İğirdir arasında trenlerin eskisi gibi muntazaman gelip gitmesi sayesinde işgal altındaki yurtdaşlarımızın maruz kaldıkları fenalıklardan günü gününe haber alan Denizli halkının heyecanı zaptolunamaz bir dereceye gelmiş ve bir an evvel fiyliyata geçilmesi içinehemmiyetli toplantılar, kaynaşmalar başlamıştı. Daha ilk İzmir işgalinde halk Vatanperver Müftü Ahmet Hulusinin etrafında toplanmış ve işgale maruz mahallere telgraf çekerek düşmana fiyli mukabele kararı verildiğini ve el birliği ile hareket etmek üzere ne gibi tedbir ve karar verilmiş olduğunu bildirilmesi rica edilmişse de maâlesef derin bir sükût ile mukabele görmüştü.

Üç Haziran 1335 de Nazilliyi de hadisesiz ve harpsiz işgal eden düşmanın pek yakın bir günde Denizliyi de işgale teşebbüs edeceğine artık şüphe kalmadığından harekete geçmek ve ilk tedbir olmak üzere Sarayköyde büyük menderes nehri geçitlerini tutarak düşmanın şark istikametinde muhtemel ilerihareketine karşı bu nehir gerisinde müdâfaa etmek ve teşkilât ilerleyip kâfi kuvvet toplandıktan sonra mağdur kardeşlerimizin halâsına koşmak esasları kararlaştırıldı.

Sekiz Haziran 1335 sabahı Denizli milli teşkilâtı ilk milli kuvvetlerini Sarayköye göndermiş ve menderes nehri kenarındaki dailli köyünü karargâh ittihaz ederek ilk milli cepheyi tesis şerefine kazanmıştır. İşgal sahasına mücavir diğer mahallerde de kaynaşmaların mevcudiyeti haber alınıyordu. Denizlinin tam vaktında verdiği bu mühim karar ve feyliyatı düşmanın daha şarka doğru işgalini tevsia imkân bırakmamış, bilâkis Nazilliyi bile terk ile Aydın'a çekilmesini intaç etmiştir. Ve bu musip kararın mükâfatını tek mil İstiklâl harbi müddetince Denizlinin işgale maruz kalmaması ile idrak etmiştir. Yoksa düşmanın Tren hattı boyunca İğirdire kadar işgalini

tevsî edeceği gerek yerli gayrı Türklerin ifşaatından ve gerekse sair ecnebi Devletleri mümessillerinin beyanatı ile ve sair delâil ile sabittir.

Sarayköy milli müfrezesi 15 gün kadar bir müddet teşkilât yapmakla meşgul olmuş ve oldukça kuvvetlenmişti. Bu müddet zarfında işgal sahasındaki tazyikin fazlalaşması dolayısıyla kararın ilk sahasını yâni düşmanı menderes cephesinde tevekküfa mecbur mecbur etmek işini muvaffakiyetle başaran Denizli ikinci safhaya geçilmesi için müfreze kumandanına tebliğat yapmıştır. Müfreze kumandanı Nazillide bulunan düşmanla yakın teması temin etmek ve esaslı keşif yaptırmak ve fırsat buldukça baskınlarla düşmanı izaç etmek ve vaziyet müsait görülürse büyük kısmı da tahrik ederek Nazillideki düşmanı imha etmek kararını verdi. Bu maksatla 18 haziran 1335 günü Denizli Milli müfrezelerinden Komiser Hamdi ve onu takiben de Denizli ihtiyat zabitleri müfrezesini Nazilli istikametine sürdü. Müfreze büyük kısmı da harekete hazır bir halde bulundurdu. Bu müfrezelerden rapor alacak kadar bir zaman geçmeden yâni 20 haziran 1335 sabahı düşmanın Nazilliye geceleyin âni olarak tahliye ettiği haberini Nazilli Telgraf memurları tebşir ettiler. Haberin sıhhatına kanaat edildiği için müfreze büyük kısmı da hemen Sarayköyden Nazilli istikametine harekete geçti. Tahliyeyi ilk önce daha evveldenberi Nazilli muhitinde faaliyette bulunan millî Yörük Ali efe müfrezesi haber almış ve Nazilliye gelmiş onu müteakiben de Komiser Hamdi ve Denizli ihtiyat zabitleri müfrezeleri Nazilliye girmişlerdir. Sarayköy müfrezesinin büyük kısmı Hırsanlı istasyonuna vasil olduğu sırada Nazillideki müfrezelerini himetile tertip olunan bir Tren bayraklarla donanmış bir halde geldi ve müfrezeyi Nazilliye nakletti. Bu sayede Sarayköy müfrezesi 20 haziran 1335 akşamı (Öküzlerle çekilmekte olan sahra top takımı hariç) Nazillide toplanmış ve ileri müfrezesinin Atça istasyonuna sürmüş bulunuyordu. Nazilliye ilk giren Yörük Ali efe müfrezesinin intikamcuyane bazı hareketi yüzünden muhtel olan asayışı temin ve heyecanı teskin etmek ve aynı zamanda geriden gelecek kuvvetleri ve topçu takımını beklemek ve düşmkn hakkında esaslı haber alabilmek için müfreze Nazillide kısa bir müddet tevekküfa mecbur oldu.

Evliya Çelebi Gözü ile Denizli

Yazan : F. Akçakoca Akça

Geçen Sayıdan Mabat

Bu şehrin canibi erbasını bir çok su kaynakları kapladığı için Denizli denilmiştir. Deniz ile alâkası olmayıp denizden dört konak içerde ve şark taraftadır. Denizlinin; Denizli, Ezineîâbat, (Sarayköy) Çarşambaîâbat (Buldan); Gökuyukâbat (Günay), Honazâbat (Honaz), dan mürekkep beş kazası olup Kütahya sancağına bağlıdır. Bağdat fatihi Sultan Muradın kızı Kaya Sultana hattı şerif ile verilmiştir. Bunlar tarafından tayin olunan hususi müsellim tarafından idare edilmektedir. (300) askerle (40) yük akça tahsil edilmektedir. Ayrıca 20,000 knruş da kendisi için tahsil edilmektedir.

Denizlinin, şeyhülislamı, nakibülüşrafi, âyanüşrafi ve ket-hüdayeri, Yeniçeri serdarı ve neferleri ve su başıcı vardır. Kal'ası düz bir yerde olup dört köşeye benzemekte olup yalın kat taşla yapılmış güzel bir kal'adır. Etrafında hendeği yoktur. Yalnız yeni Cami tarafında bin insan boyu kadar derinliğinde hendeği vardır. Etrafı 4070 adımdır. Dört kapısı mevcut olup şimalde (Boyacılar kapısı), şark tarafında (Sermeciler), Kible cihetinde (Yeni Cami kapısı) ve garp tarafında (Bağlar kapısı) veya (Hızırılık kapısı) vardır. Sermeciler kapısı gayet küçük bir kapı olup iki kişi yan yana geçemezve atlı girip çıkamaz.

" Bu kal'a Kayseri Rum binasıdır. Nice mülûku devel eline g-rup ahir sene tarihinde Âli Selçukyan şehzadelerinden Keykavüs Şah Bin Keyhüsrev Bin mukimi şah fethidir. Badehu âli Osmandan Koca Sultan Muradı Sani destine girmiştir, Amma bu kale içinde asla ehli âyâl ile sakin olacak hane ve hanedanlar yoktur. Serapa dükkânlar çoktur. Cümle 370 mâmur ve âbadan esvaki sultandır. ve bir kârgir divarlı ve sütuhu kiremitli iki kapılı bir metin ve müstahkem binalı bezazistanı var cümle 70 dolap dükkâkinlerdir. ve bir türap

örtülü minaresiz camii kadimi var . Kalenin ta vasatında üstü kiremitli bir vasi tahil pazarı meydanı var ve bir kaç çeşmesi var . Bu asarı binalardan gayri kale içinde bina yoktur. Ancak bir hanı var. Lâkin anda âyende ve revende mihaman olmaz. İtimad edüp bildikleri adamları korlar ve didebanlar herşep üzerlerine han kapusunu taşradan setederler ve kal'a içre her sene 50 adam bür silâh didebanlık ve paskanlık ederler . Gayet mazbuttur ve bu kal'a içere haftada bir pazar olurkim gûya adam Denizi Denizli şehrinde temevvüç eder ve pazardan sonra kal'ada badelmağrip didebanlardan gayri bir can kalmayub herkes bağlarında hanelerine gidip ta sabah olunca kal'a müstahfazları tabillarına darplar urup köşk beklerler zira bu kal'a Bezzazistanın zirüzemininde nice Mısır hazinesi mali tüccaran vardır. Amma bu kal'adan taşra cümle 44 mahalle vardır çümlesi bağ ve bahçeler icre gül ve gülistanlık ve bağ ve bostanlık enharı Firevan içre üç bin altı yüz (1) iremi zatülimat hanelerdir . „

57 camii vardır. En çok cemaatı olan kale camii olup ondan sonra kale dışında yeni cami cemaatı çok olan camilerdir. Bu caminin Kible kapusu üzerinde bir kitabesi vardır. : (Fi eyyamı sultanül azam Gıyasüdünya veddin Keyhusrev bin Kılıç Alan halledullahu milkehü sene sebin ve seb'a miye (2) Saray Camii kâri kadimdir ve Kurşunlu Cami lâtif binayı naziftir . ve Ulu Cami dahi Kurşunlu olup o da kârı kadimdir. Tabaklar Cami yeni yapılmıştır. Çömlekçiler camii de başka bir tarzda bir cami olup bunlar kal'anın dışında bulunan meşhur camilerdir . Bunlardan başka 37 mescidi ve 7 medresesi mevcut olup en meşhuru saray Cuması medresesidir . Bu medrese ulemalarına meşruta yüksek payeli bir medresedir. Bir darul hadis ile çocuklara mahsus yedi mektebi ve onbir Tekkesi vardır. Bu Tekkelerin içinde en mamuru Ulu cami önünde Ahi Duman tekkesi ile Aksinan Sultan tekkesi ve Kara Oğlan Baba Sultan tekkesi ve Cem Baba Sultan tekkesi olup bunların fukaraya nimetleri boldur. „ Altı hamam vardır, Lâkin Hoca Ömer hrmamı hamamının

(1) İrem; Adil oğlu Şeddadin yaptırdığı cennettir. (İremi Zatülimat) kur'anı kerimde bir mevzu adı. „Büyük türk lügatı. Hüseyin Kazım Cilt I Sahife 217.,

«2»Evliya çelebi yanlış okunmuştur. Sitemiye olacaktı.

âbi havası lâtif bir kâri kadim hamamdır. „ Alaca haman ile Küçüğüen oğlu hamamı , Yeni hamam . Tabakhane hamamı , Şengül hamamı adında hamamlar da vardır . Bundan başka bahçeler içinde yüz tane de hanedanlara mahsus hamamlar vardır.

Voyvoda defterindeki kayıtlara nazaran bu şehrin yedi bin dönüm ve mahkeme sicillâtindeki kuyuda göre on bin yetmiş bahçesi vardır . Âyan ve eşraf büyük ve küçük hepsi bağlarda otururlar. „ Ve ayani vilâyet şehrimizin canibi erbaasında 20.000 den mütecaviz kaynak uyunlar vardır. deyü fihirlenirler ve hakikat hal yine sözlerinde sadıklardır âbı hayatının kesretinden bu şehre Denizli derler . Amma zalim şehir hiyaban içre olmağla sivri sineği gayet çoktur amma yayla bağlarında sinek yoktur ve cümle halkı bağlarda sakin oldukları ecilden ehil ve ayalleri birbirlerinden kaçmak yoktur cümle birbirlerine akraba misal olmuşlardır. ve cabeca mahbubeleri çoktur ve ekseriya halkı mavi ve beyaz bez ferace giyerler. Ve halkın misafirinle iltifatları sehil a ca' lidir zira şehirleri anadolu diyarının bir köşesinde vaki olmuş merinasyeri değildir. Ânın için kimse ile hüsnü ülfet etmeyi bilmezler bir alay tüccaran etrakandır. „Buranın en meşhur mâli penbe ipekli ve ince ve zarif beyaz sadelik bezi, Acem bezlerinden üstündür. Binlerce yük bez Anadoluya sevk olunur. Bütün halkının kazancı bu beyaz bez üzerinedir. Başka tüccarlar da vardır.

Ziyaret Şehri Denizli

Burada Âhisinan sultan. Ahi Duman Sultan, Karaca Oğlan Sultan, Hızırılık Sultan, Âhievran Sultan adlarındaki zevat, Hacı bektaş Veli Sadrettin Konovi, Molla Hünkâr ve Şemsi Tibrizi hazretlerinin zamanında yetişmiş ulu ve keramet sahibi kimselerdir. Bunlardan Âhievranın bir kerameti şudur:

Kayseride Tabaklık ederken bir kovcu, (gammadaz) hükümete öşür vermez diye hakime baber vermiş. adamlar gönderilip bunlar Ahievranı tutup bağlamak isterler. Heman dükân içinde bir evran meydana çıkar ve bu adamlar üzerine

hücum edince bunların hepsi korku içinde kaçarak hakime gelip meseleyi anlatırlar. Bundan sonra Ahievran izar edilup ve bunun için Ahievran denilür. Sonra Kayseriden hicret ederek Denizli şehrine gelerek burada ölmüştür. Kırşehirinde bir ahim Baba vardır. Amma bu Ahievran baba değildir. Tabak esnafının piridir. Tabaklarada ahiler derler

Yeni cami yakınında Cafer Ağa hanı vardır. Bu han eski yapı büyük bir han imiş. Sonra harap olmuş, Melik Ahmet paşanın ağalarından Cafer ağa Denizli hakimi iken tamir ettirmiştir. Bu han için de İmam Sultan vardır. Han kapısının sol tarafındaki köşede beyaz bir mermer üzerinde şu yazı yazılıdır.

(Fiyyamüt devletessultanil azam zillulahi filalem Gıyasetdünya vetdin Keykâvüs bin Keyhüsrev Bin mukim Emirül mü'minin elabdüzzaif Kara songur Bin Abdullah fi sene seb'a ve (1) sittemiye.)

Bu hana yakın ziyaret yerleri şunlardır.

Kapı erenleri, Mimidede, Yakup Dede, Baba Sultan, Ayaklı Baba; Fethi Baba, Şahin Baba, Ziyret Baba, ve yakın Baba ve Şükür Gazi Baba ve Hacı Şeyh Sultan Hazretleri büyük bir mesire yeri olan yüksek bir dağın tepesinde gömülüdür. Uzunca Heyrittin Sultan, Çomaklı baba ve Kara üyük baba, Didiği baba Sultan ve nice bin evliyalar vardır. Amma en meşhurlarını burada oturduğum birkaç gün zarfında birer yâsin okuyup armağan ederek âşinalık ettik. Beyit

**Derdi aşkı çekmeyen aşktan veleyh biganedir
Bivesile her kişi Sultana olmaz âşına**

Ebyatı mazmuni üzre Tanrıya şükür evliyaların ulularının kabirlerini ziyaret edip en aşağı bir fatiha okudum. Sonra bu şehrin ayanile vedalaşarak bir çok boğassı hediyeler aldım. Şimâl tarafında bağ ve bahçeler içinden geçerek yine Honaz kalesi altından geçerek altı saatte.

(1) Evliya Çelebi Seyahatnamesi Cilt 9 Sahife 192 — 195

Evliya çelebi bu kitabeyi de yanlış kaydetmiştir. (Seb'a) dan sonra bir erbain kelimesi ilâve edilmesi icap eder. Bu suretle 647 hicret yılı olur ki keykaves bin keyhusrevin Saltanat zamanına rastlamıştır

Yaylanın Güzel Kızına Mektuplardan

Ayşem

Gözlerin yaşlarla yine perdeli
Gönlünü gurbetmi ağlattı Ayşem?
Ardında çobanlar olurken deli,
İçine bu derdi kim kattı Ayşem?

Örgülü saçların ah, ne yumuşak!
Salıver umzundan dizi altın tak,
Yuvası dağılmış kuşlar bile bak
Elemi, kederi hep attı Ayşem.

Kimsesiz yollardan ne bekliyorsun?
Sen bütün kalpleri yakan bir korsun,
Bülbüller uyudu sen ne diyorsun ,
Ufukta çok evvel gün battı Ayşem .

Göğsünde akınca eski bir yara .
Gözlerin çaktılmış karanlıklara
Unmayan yarayı rüzgârı sara ,
Yaylada çobanlar hep yattı Ayşem .

Elbette bitecek çektiğin çile ,
Mezara girilmez ah bile, bile ;
Sen neden bu kadar dolaştın dile,
Sırrını yabana kim sattı Ayşem ?

Haklısın sönmesin kalbinin kini ,
Kâfirin olur mu Allah'ı, dini ,
Kardeşin dün akşam senin derdini
Ağlıya , ağlıya anlattı Ayşem ,

E. Tuğal

Aşk Memnu'un Tahlili

Bay Halit Ziya bu romanı ile teknik bakımından mükemmel bir romanın nasıl olduğunu eser halinde vermiştir. Bunda Paule Bourge'nin tesiri görülür. Bilhassa bir kadının yalanları ile aşkı memnu arasında ruh tahlillerinin kanaatlarında çok benzerlik görülür. Bu küffünü bulmayan Adnan Bey isminde zengin bir adamın Bihter isminde 22 yaşında genç Firdevs hanım gibi dejenere olmuş bir kadının kızı ile evlenerek sonunda hiyanet ve facia ile neticelenen memnu bir aşkın hikâyesidir.

Muharrir muhtelif tiplerin fizikî veya psikolojik şahsiyetine verirken öyle güzel bakışla can sıkmadan anlatıyor. Biz romanın sonunda ruhen berrak bir gölün hiç kırışmayan sathını seyretmiş gibi bir hisle karşı karşıya kalıyoruz.

Hele 14 yaşındaki Nihalin çocukluk ve hayatını verirken çocuk psikolojisine tamamiyle vakıf bir psikolog gibi ilmî bir şekilde anlatıyor. Yaratılan şahıslarla okuyan yan yana yaşıyormuş gibi çok yakından takip hissi her zaman insanı işgal ediyor. Romanda bugün yaşanan hayattaki insanlara çok benziyor. Okurken Firdevs hanım gibi biri vardır! bu mümkündür diyoruz. Yaratılan şahıslar yalnız konuşmaları duyulmayan insanlar gibi gözümüzde mükemmel bir surette canlanıyor, karşıdan karşıya endamına, görünüşüne hayran olduğumuz kızlar gibi Bihteri, Peykeri, Nihali seviyoruz.

Vak'alar perde perde inkişaf ettiriliyor. Bu, Halit Ziya beyin yaşadığı bir hayatın roman şekline konmuş bir nümunesi olduğu hissediliyor. Vak'alar arasında dadı, aşçı, hizmetçilerin psikolojisi, yalı hayatı, Göksu eğlenceleri umumî desen üzerine çok güzel serpiştirilmiş:

Şahıslar umumî çerçeve içinde sıralanırken okuyan hiç farkında olmadan bir sahneden diğer sahneye çabuk geçiyor. Bir şahıs üzerinde kullandığı teşbih ve tabirleri diğerinde kullanmıyor. Yüzün mimiklerini el ve kolun hareketini anlatarak okuyuculara bir kaç sahife ile hasıl olmayacak tesiri meydana getiriyor. Romanın her sahifesinde kompozisyon ve ifade olgunluğu her an hissediliyor. Hayata çok yakın bir yaşayı-

şın anlatılışı muharririn olgun eserleri çok okunduğunu ve çok yazdığını pek alâ gösteriyor.

M. Rauf Servet fünün sahifelerinde bu romanı tenkit ederken yalnız tertibi olmayan bir kâşane hissi verdiğinden bu kâşanenin odalarının ve eşyalarının gözü alacak, seyreden meşgul edecek şekilde mükemmel olduğundan bahsediyor. Halbuki asıl muvaffak olunan tarafı tertip ve yazının dizilişindedir. Birbirinden ayrı duran Melih bey takımı, Beşir, Mlle. Dekorton, Behlül - Nihal ve Adnan beyi sonra aşçı - dadıları muharrir öyle mahirane birbirine bağlamıştır ki, okuyan bunların ayrıldığını hiç de fark etmez. Müellif bilhassa bu romanı ile tip böyle çizilir, teknik bakımından mükemmel eser böyle olur diye anlatmak istemiştir.

Romanı ile hayattaki tipleri değil hayatta tipler yaratmıştır. İsmail Habibin Nihal için sevgiden bir şey anlamayan bir kızdır. Halbuki bir iki hafta sonra "Büyük Adada,, Behlül ile 40 yaşında olgun bir kadın gibi ruh tahlilleri yaparak der ki 15 yaşlarında bir genç kız düğün evinde karı ile kocanın bir birini severek evlendiklerini duymuştu. Sonra Behlülün hayatını yakından biliyor. Etrafındaki toplulukta nişanlıdan ayrılanların hayatını da vakıf olabilecek bir yaştadır. Behlüle "beni bir bebek gibi oynayup oynayup sonunda atacaksın,, demesile 40 yaşında tecrübeli bir kadın gibi konuşmuş olması icap etmez.

Muharririn duygu ve düşüncelerini terkipli bir lisan kalıbına dökmesi, o zamanki edebiyatın Fars ve arabadan aldıkları kelimeleri sadeleştirmemesinden ileri geldiği şüphesizdir.

Romanda bazan tabiat mağmum, şahıslar neş'elidir. Bazı şahıs der ki, tabiat neş'elidir. Veyahut ikisi de aynı haleti ruhiyeyi taşır.

Boğaziçi romana umumî bir dekor teşkil eder. Yaratmış tiplerden Nihal : Çak hassas, rikkati kalbe malik, ince ve uzun yapılıklı ve küçük yaşta anadan mahrum kalan üvey anadan tam şefkat göremeyen hayattaki öksüzler gibi bir kız psikolajisi yaratması muvaffaktır. Behlül zamanın Beyoğlu aleminde yaşamayan fakat ondan 20 sene sonra görünen çapkın bir tipi pek güzel kompoze etmesi, bütün karakter ve telkinleri anlatması, beynelmilel romancıların şaheserlerini hatırlatan ve devirlerini anan bir yazıyla tipleri yaratması bir şayandır.

Bühlerin belli başlı tipini çizen satırlar pek azken tahtel-
şuuri mülâhazaları ile yetiştigi Melih Bey takımının anlatış
yardımı ile okuyanda bir tip olarak meydana çıkması bambaşka
bir buluş noktasıdır. Siyah bir gölge halinde yalıda Nihalin sadık
yardımcısı ve gizli işleri sonuna kadar söylemeden bir sır
halinde muhafaza eden Beşir, yine bu alemin canlı bir tipidir.

Mürebbiyeyi yalıya getirerek daha baş tarafta Avrupanın,
şarkı ne şekilde tasavvur ettiğini anlatışı bir fikir vermekte-
dir. Mürebbiyenin düşünceleri için için durulan Nihalin Bih-
terin gelmesiyle elinden babası, kardeşi ve bunlara olan sevgi-
nin zaafa uğratılması karşısında Nihali tamamen marazî ol-
maktan kurtaran bu ihtiyar kız, eserde bedbin bir havanın
esmesine mani oluyor fikrindeyim.

Yalnız Behlülün bir kış mevsimi müddetince talebeliğin-
den hiç malumat vermeyişi Bihterle aralarındaki sevgi mü-
him rol oynadığı halde Bihterin yalıya ilk gelişinde tanışır-
maması teknik bakımından noksanlık teşkil ediyor diyeceğim.
Romanda psikolojik tahlil hakimdir. Tahkiye ve tasvirler kuv-
vetlidir. Muhtelif gitme gelmeleri yalı hayatını, vak'aların te-
kâmülünü realist bir kalemle tebarüz ettiriyor.

Üslubu mükemmeldir. Baş tarafda da söylediğim gibi ter-
kiplidir. cümlelerin uzun olması üslubün daha mükemmel ol-
masına yardım etmiştir. Romanı yazan kendini hiç hissettir-
mez. Halbuki Ahmet Mithat bir mesele üzerinde uzun ve mev-
zu harici izahlarda bulunur. Halit Ziya adeta hadiseyi bize
teşhir eder. Böylece insani bir oluş ve hüviyet taşır. Roman
bize geniş bir tefekkür çerçevesi gösteriyor. Muharririn getir-
diği yenilik bilhassa buradadır. Geniş düşüncede.

Bu roman Avrupalılaştan bir aile tipini gösterir. Bu tipler
devrinden daha ileriki bir zamanı temsil ederler. Vak'anın
umumunda hareket olmadığı duran bir hayatı anlattığı
halde umumî bir akış ve hareket derhal göze çarpıyor. Ha-
lit Ziya beyin akşam gazetesi muhabirine dediği gibi eserde-
ki terkipler müellif tarafından sâdeleştirilirse eski halinden
daha mükemmel olacağı muhakkaktır.

San'at, edebiyat, şiir, psikolojik bir roman olmak baki-
mindan mükemmel olan bu eser terkipler sâdeleştirilirse yal-
nız san'at eseri olarak bundan sonra da gençlerin ve cemiyet-
tin sinesinde ölmeyen bir şaheser olarak yaşayacaktır.

F. Erdoğan

Ayrılık

Yarından ayrılan göz yaşı döker,
Hasretin acısı kalbine çöker
Gönüller gurbette boynunu bükür
Her iki sevene zordur ayrılık.

Sevip ayrılmasın sakın ki kızlar,
Geride kalanın yüreği sızlar,
Gönlüme teselli verin yıldızlar;
İçimde bir acı oldu ayrılık.

Her an hasretle adını anarım,
Serpilen lâvlarla bazan yanarım,
Dostların sözüle biraz kanarım,
Fakat ne de olsa zordur ayrılık.

Derdimi dindiren bir çare olsa ;
Kalbime teselli serpilip dolsa,
Her gencin tuttuğu eğer bu yolsa
Desinler seninki değil ayrılık.

Sevgilim düşmüştü gönül ağına,
Beraber giriştik sevda bağına ,
Dumanlar bürürse ara dağına,
Mecnunun katili olur ayrılık.

O gülen bir gözdü, bir seraboldu!
Yaklaşmak isterken hayalet oldu,
Hasretten benizler sarardı soldu,
Anladım şimdi ben, zormuş ayrılık

NAZİLLİDEN

Rifat Nurol

Denizli Münevverlerini

Yetiştiren Eski Hocalarımızdan İdadi Mektebi

Türkçe Muallimi Feyzi Efendi

Yazan : Ali Ulvi Darıverenli

1308 yılından 1332 yılına kadar Denizli İdâdisinden mezun olan münevver bu feyiz sahibi öğretmenden okumuş bulunmasın. Kendi yoktur ki el yazısı ile yazılmış kısa tercüme hali aşağıya geçirilen Denizlililerin kalbinde ölmez saygı ve sevgi ile yer tutan sayın öğretmen Feyzi efendi çok düzgün ifadeleriyle o zamanki muallimler arasında Türkçeyi bütün kaideleri ile en iyi bilen, İstanbul lehçesile konuşan, edebiyatın bütün inceliklerine vakıf bulunan çok değerli bir muallim olmak itibarile; tavrı hareketi, talebeye karşı nezaketi tatlı dil, nükteli lâtifeleri, giyinişi, disiplini hulâsa her şeyi ile bütün mektebin, muhitin teveccühünü kazanmış bir muallim idi. Hükümetteki tahrirat kalemi müsevvitliği, meclisi idare baş kâtipliği vazifesine devam etmekle beraber idadi mektebine Türkçe muallimi olarak devamı gününden çekildiği tarihe kadar söylediği sözler, yazdırdığı yazılar her talebenin dimağında (unutulmamak şartıyla) iz bırakmıştır. Karpuz kelimesini (garpuz) kurşun kelimesini (gurşun) diye talaffuz eden Denizlililerin Türkçe kelimelerdeki (K) ların kırk kelimesindeki (K) okunduğu gibi keskin söylenmesini daima tekrarları. Mefulübih yerine mefulüileyh kullanmak itiyadı kökleşmiş gibi olan Denizli talebein yanlışlarını hemen her gün düzeltmek en birinci işi idi. Bu tekrarlamalar sayesinde ki bugün düzgün konuşabilen Denizli münevverleri bu hatayı ondan düzeltmiş ve bu itiyadı ondan almışlardır. Aruz vezni ile kitabelere yazı yazmak, ebcet hesabile tarihe uygun düşünmek kendisine nesir yazmak kadar kolay gelirdi. Mektep sıralarında 1316 yılında talebeye yazdırdığı bir imlâ yazısı ile bugün Delikli çınar ve Bayramyeri camilerinin kapıları üzerlerindeki taşlarda yazılı kitabe yazıları da aynen aşağıya yazılmıştır. Büyük

kabristanda bir çok mezar taşlarında merhumun yazıları görülür. Yazılı eserlerle hergün iyi adı anılan bu sayın öğretmeni bütün Denizli münevverleri mektep sıralarında kendilerinde bıraktığı iyi intibalar dolayısıyla saygı ve sevgi ile anmaktadırlar.

« Tercümei Hali »

1 — İsmim ve mahlasım Mehmet Feyzi. Pederim Denizlili mütevaffa terzi Hasan ağa, şöhetimiz Celâl zade olup Feyzi efendi diye mahlasımla yad olunmaktayım. Milleti islâmiyeden ve tebaası Osmaniyedenim.

2 — 9 Şaban 1276, 19 Şubat 1275 tarihinde Denizlide tevellüt etmişim.

3 — Beş yaşında iken Denizlinin Çaybaşı mahallesinde vaki sübyan mektebine bidduhul mukaddematı ulumu tahsil 1302 yılında darsaadete gidip dört sene orada da tahsil eyledim. Türkçe tekellüm ve kitabet ederim.

4 — 1 Ağustos 1306 yılında otuz yaşında olduğum halde 270 kuruş maaşla muvazzafen Denizli tahrirat kalemi mübeyyizliğine tayin olunup sonraları maaşına 130 kuruş zam ile maaşım 400 ze iblâğ ve ünvanı memuriyetim müsevvitliğe tahvil edilmekle beraber 1314 yılından 17 kânunu evvel 1315 tarihine kadar 225 kuruş humu maaşla Liva tahrirat müdürlüğü vekâletinde bulundum. 19 Eylül 1308 tarihinde 200 kuruş maaşla Denizli mektebi idadisinin birinci ve ikinci sınıf Türkçe muallimliğine tayin olundum. Elyevm 400 kuruş maaşla mezkûr müsevvitlikte ve 200 kuruş maaşla Türkçe muallimliğinde ifayı vazife etmekteyim.

5 — Şimdiye kadar hiç bir suretle infisal etmediğim gibi tahtı muhakemeye de alınmadım.

6 — İşbu tercümei hâl varakası 1327 Ramazanının 24 ne müsadif 26 eylül 1325 tarihinde ikinci def'a olarak Denizlide tastir olunmuştur.

Denizli Tahrirat Kalemi Müsevvidi
ve Mektebi idadinin 11nci ve 2 nci Sınıf
Muallimi Feyzi

1315 Yılında zelzeleden sonra Fatma hoca camiinin hel-

vacı Hacı Ali ağa tarafından yeniden yaptırıldığında hakkında merhumun yazdığı cami divarındaki kitabeye yazılan nazım.

Koptu arzdan sali esbaktan acip bir zelzele
Sersılıp düçarı dehşet oldu bunca kâinat,
Kâmilten oldu o hengamda bu mabet tarümar
Sandılar koptu kıyamet cümle erbabı hayat
Sahibi hayru himem helvacı elhacı Ali ağa
İhtizarında vasiyet eyledi hayli cihat
Olvasaya cümlesinden bu musallayı güzin
Geldi meydanı vücuda vakıfı badelvefat
Fazlı lütfünden ona ihsan buyursun âliyat
Derki (Feyzi) nazmedüp tarihini müsterhimen
Bunda olsun ehli tevhit naili Fevzi Necat 1319

Bayramyeri camii kapısı üzerindeki kitabe:
Sali esbakta bu mabet şiddeti zilzalden
Büsbütün olmuştu hayfa rahnedarü hakisar
Sahibülhayrat Cillov zade elhacı Mustafa
Eyledi tamirine bahişle işte iptidar
Hizmetile validi merhumu mesrur eyledi.
Barigâhında dahi makbul ede perverdigâr
Düştü bir tarih Feyzü bakemali iptihaç
Şu ibadetgâhı lütfen eyle mevlânı payıdar. 1320

Yazdırdığı İmlâdan Bir Örnek

Baharın bedayii yalnız nebatat ve eşcarın taravetine münhasır değildir. Bahar eyyamında bütün ziruh fevkal'âde bir sürur ve şetaret hasıl ederek zevki sefalara dalarlar. Hattâ ne kadar kuşlar varsa cümlesi bahar günlerinde meydana çıkarak, kendilerine mahsus sadalarla gece gündüz neş'e mendane öterek lezzetyabı hayat olurlar. Buhusus bunlardan şairi tabiat inamını alan ve Denizlide kesretle bulunan bülbüller sadayı lâtifleri ile nağmekârlığa koyuldukları vakit bunların bu ahenği lâtiflerine karşı hayran olmamak kabil değildir. 1316

Çöllerde Akşam

„A. Haşim„in Ölümü için

Yaydı altın zülfünü mehtap gümüş göllerde,
Perde, perde aksetti aynasından suların;
Bir kızıl akşam oldu bu dem kanlı çöllerde!.

Sarmaşıklar döküldü akşamın gerdanına,
O penbe yanağından öperek düşüverdi,
Dağınık saçları al kamışların yanına!..

Necip Rahmi Tokat

Irak menzilleri

Tefrika № 10

Yıl 1914 Genel savaşta

Yazan : Atalutfi Özdil

Kamarama çekilip azıcık uykuya dalmıştım. Belime ağır bir kuşak gibi iki kara yılan dolanmış, başlarını ceplerime sokarak birşeyler yiyorlardı. Keskin bir sarımsak kokusu içindeydi. İki yassı kafa, dört kızıl göz sırtmış bana ana bakıyor ve çatal dillerini çıkarıp ince bir kılıç gibi sallıyorlar. Ellerimi yukarıya kaldırmışım. Yanımdaki mavi gözlü doktor burun deliklerini açarak gülüyor. Ona beni kurtar diye yalvarıyorum. Sakın dokunma dedi, ceplerinden yesinler ; eğer ye-lirmiycek olursan seni yerler. Midem boşalıyor açlıktan başımı kaldıramıyorum.

Bu korkunç rüyadan bir vapur düdüğü ile uyandım. Beynimin içinde şimşekler gürleyor, gözlerim kararıyordu. Vapurumuza yeni bir doktor geldi. Kumandanın bacanağıymış. Hasta olacağımı anlayınca bana keskin bir limonat verdi. Az sonra neşem azıcık açıldı ve iyi bir banyo yaptıktan sonra hafifledim. Doktorla beraber ne bulursak yiyorduk. Biraz kuvvetlenince yaralıların arasına daldık. Vapurumuza iki mavna yaklaştı 800 Türk yaralı bu mavnyaların içinde acı acı iniyorlardı. Hepsini birer birer yerleştirdim. Kulübe merdiveni-nin dibinde ihtiyar bir yaralı kıvranıyordu. Doktora yalvardım ve ona bir şırınga yaptırdım. Yaranın sancısı geçince gözle-rini açtı. Köse sakalından kendisini tanıdım :

Denizlinin kınıklı köyünden Hüseyin dayı. Tanıştık, doya doya ağlıyordu :

— Ah yavrucuğum seni kucağımda büyüttüm ben de senin kucağında öleceğim diyordu. Hazırlattığım papara ile Hüseyin dayının karnını doyurdum, bir de sigara verdim. Dönüp

dolaştıkça konuşuyorduk. Karısı Halime ninenin sağ olduğunu anlattı. O gece rahat bir uyku uyudum. Sabaha karşı sancısı tekrar başlamıştı. Başını dizimin üstüne aldım. Derinden top sesleri geliyordu bunu işitince sesini kesti, gözlerini açtı ve ilâve etti :

— Allah milletime zevâl vermesin dedi. Birkaç def'a iç çektikten sonra gözlerini kapadı..

Baş hekim yanıma geldi, öfkeli öfkeli bağıırıyordu :

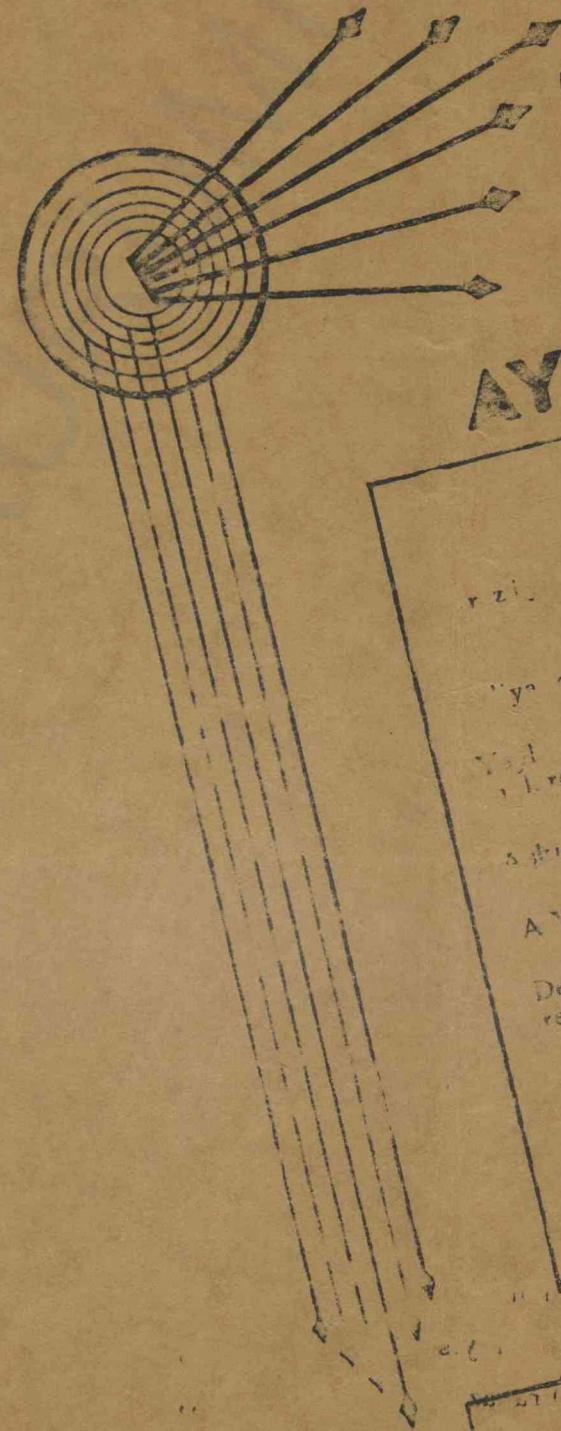
— Ağır yaralılar burada kalacak, hafif yaralılarla hastalığı az olanlar gidecek, sen şimdiden bunları öldürmeğe başladın...

Ben hiç bir cevap vermedim. Doğruca kaptanın yanına çıktım, bir telgraf okuduk. Ordu kumandanı geliyormuş.. Vapurumuzu mümkün mertebe temizlettik.. Çok geçmeden yaverleriyle kumandan vapura geldi. Etrafında Alman zabıtları vardı.

Sanki zaferi kendileri kazanmışlar gibi şımarmışlar. o-yuçlant, Doyuçlant diye vapurumuzun güvertesinde, kaptan köprüsünde kaba çizmelerle tipiniyorlardı.

Menzil kenarında oturaklı bastonunun üstüne oturmuş bir İngiliz zabıti dişlerinin arasından bir yılan ısılığı, bu adamlara gülüyor. Ordu kumandanı esir İngiliz Generallerini yanına çağırdı. Ne istediklerini sordu. Kendileri için ve esir askerler için et ve sebze konserveleri istiyorlardı. Kumandan cevap verdi.

Sonu var

İNANÇ

AYLIK DERGİ

İÇİNDEKİLER

Hz. İsmail'in hayatı ve eserleri	1
Yeni bir dünya	2
Yeni bir dünya	3
Yeni bir dünya	4
Yeni bir dünya	5
Yeni bir dünya	6
Yeni bir dünya	7
Yeni bir dünya	8
Yeni bir dünya	9
Yeni bir dünya	10
Yeni bir dünya	11
Yeni bir dünya	12
Yeni bir dünya	13
Yeni bir dünya	14
Yeni bir dünya	15
Yeni bir dünya	16
Yeni bir dünya	17
Yeni bir dünya	18
Yeni bir dünya	19
Yeni bir dünya	20
Yeni bir dünya	21
Yeni bir dünya	22
Yeni bir dünya	23
Yeni bir dünya	24
Yeni bir dünya	25
Yeni bir dünya	26
Yeni bir dünya	27
Yeni bir dünya	28
Yeni bir dünya	29
Yeni bir dünya	30
Yeni bir dünya	31
Yeni bir dünya	32
Yeni bir dünya	33
Yeni bir dünya	34
Yeni bir dünya	35
Yeni bir dünya	36
Yeni bir dünya	37
Yeni bir dünya	38
Yeni bir dünya	39
Yeni bir dünya	40
Yeni bir dünya	41
Yeni bir dünya	42
Yeni bir dünya	43
Yeni bir dünya	44
Yeni bir dünya	45
Yeni bir dünya	46
Yeni bir dünya	47
Yeni bir dünya	48
Yeni bir dünya	49
Yeni bir dünya	50
Yeni bir dünya	51
Yeni bir dünya	52
Yeni bir dünya	53
Yeni bir dünya	54
Yeni bir dünya	55
Yeni bir dünya	56
Yeni bir dünya	57
Yeni bir dünya	58
Yeni bir dünya	59
Yeni bir dünya	60
Yeni bir dünya	61
Yeni bir dünya	62
Yeni bir dünya	63
Yeni bir dünya	64
Yeni bir dünya	65
Yeni bir dünya	66
Yeni bir dünya	67
Yeni bir dünya	68
Yeni bir dünya	69
Yeni bir dünya	70
Yeni bir dünya	71
Yeni bir dünya	72
Yeni bir dünya	73
Yeni bir dünya	74
Yeni bir dünya	75
Yeni bir dünya	76
Yeni bir dünya	77
Yeni bir dünya	78
Yeni bir dünya	79
Yeni bir dünya	80
Yeni bir dünya	81
Yeni bir dünya	82
Yeni bir dünya	83
Yeni bir dünya	84
Yeni bir dünya	85
Yeni bir dünya	86
Yeni bir dünya	87
Yeni bir dünya	88
Yeni bir dünya	89
Yeni bir dünya	90
Yeni bir dünya	91
Yeni bir dünya	92
Yeni bir dünya	93
Yeni bir dünya	94
Yeni bir dünya	95
Yeni bir dünya	96
Yeni bir dünya	97
Yeni bir dünya	98
Yeni bir dünya	99
Yeni bir dünya	100

DEĞİŞİM

CUMHURİYET

Fiati - 12,5 - kuruştur.

Halkevlerinde çıkan Dergiler

<u>Halkevinin adı</u>	<u>Derginin adı</u>	<u>Kaç günde bir</u> <u>ÇIKTIĞI</u>
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	"
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ülker	Aylık
Denizli	İnanç	"
Elâziz	Altan	"
Eminönü	Yeni Türk	"
Eminönü	Halk Bilgisi Hb	"
Gireson	Aksu	"
Isparta	Ün	"
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Konya	Konya	Aylık
Manisa	Gediz	"
Merzifon	Taşan	"
Milâs	Yeni Milâs	"
Muğla	Muğla	"
Niksar	Ülker	"
Trabzon	İnan	"
Samsun	19 Mayıs	"
Sinop	Dıranaz	"